

Titusbrevet

Bibelförklaringar över Paulus brev till Titus hölls vid ELM:s förkunnardagar i augusti 2015 på Åhus missionsgård av ELM:s missionssekreterare i Sverige, Fredrik Smetana, Vännäs. Brevet sätter in turistön Kreta i ett annat och äldre sammanhang, dvs när Ordet om frälsning först nådde kretensarna genom Paulus och hans förtrogne, Titus. Här följer framställningen i artikelform.

BREVET TILL TITUS är ett kort, men mycket innehållsrikt brev som Aposteln Paulus skriver till sin vän och medarbetare Titus. Paulus klarar, utbildad rabbin som han är, att fylla detta tre-kapitelsbrev med mycket teologiskt innehåll och visar tydligt vad som ligger på hans hjärta när det gäller hans medarbetares situation.

Titusbrevet är en del av Guds Ord som å ena sidan utmanar oss i vårt kristna liv och å andra sidan på ett tydligt och klart sätt visar oss grunden och orsaken till det kristna livet: räddningen genom Jesus, hur livsavgörande den är och hur den påverkar och *ska* få påverka oss.

Martin Luther skriver därför i sitt företal till Titusbrevet: "Det är ett kort brev, men en modell av den kristna läran, i vilken är komprimerat allt som är nödvändigt för en kristen att veta och leva".¹

VEM VAR TITUS?

Titus var hedning, alltså icke-jude, kanske från Antiokia i Syrien. Han blev troligen omvänd genom Paulus tjänst och sedan en av apostelns mest betrodda medarbetare. Titus följde med Paulus och Barnabas till Jerusalem – möjligen till apostlamötet.²

När Paulus, under ett längre uppehåll i Efesos, hör om situationen i Korint, som hade utvecklats sig i ogynnsam riktning, skickar han Titus dit. När Titus en tid senare möter Paulus i Makedonien har han goda nyheter med sig. Attityderna i Korint-församlingen hade förändrats: "Men Gud som tröstar de modlösa tröstade oss genom att Titus kom, och inte bara genom hans ankomst utan också genom trösten han fått hos er. Han berättade för oss om er längtan, er klagan och er iver för mitt bästa, och då gladde jag mig ännu mer" (2 Kor. 7:6–7).

Titus framstår som en duktig medarbetare och administratör – en som Paulus inte tvekar att skicka till de församlingar där arbetet verkligen är utmanande, något som kanske i viss mån skiljer honom från medarbetaren Timoteus, som också står som adressat för några av Paulus senare brev.

Paulus skickar senare Titus tillbaka till Korint med ännu ett brev med en vädjan till församlingen om att hjälpa till med den hjälpsändning till syskonen i Jerusalem som han redan hade påbörjat, och som han nu skulle avsluta.³ Även Titus hade det på sitt hjärta och reste med glädje. Också här ser det ut som att Titus lyckades: "Makedonien och Achaia har nämligen bestämt sig för att göra en insamling till de fattiga bland de heliga i Jerusalem" (Rom. 15:26).

Efter Paulus fångenskap följde Titus med Paulus till Kreta, där han skulle stanna för att konsolidera arbetet, medan Paulus reste vidare. Sett till deras historia tillsammans, så var nog Paulus övertygad om att Titus hade de nådegåvor och diplomatiska färdigheter som krävdes, och Paulus skriver därför Titusbrevet som en uppmuntran och förmaning till fortsatt tjänst, samtidigt som han tydligt visar på det innehåll som en sådan tjänst ska ha.

Brevet slutar med att Paulus önskar att Titus ska komma till Nikopolis, där Paulus har tänkt övervintra. Han ska då bli avlöst på Kreta av Artemas eller Tykikos.⁴

Paulus skickade sedan Titus vidare till Dalmatien, i dagens Kroatien.⁵ Trovärdiga utombibliska källor säger att Titus återvände till Kreta och blev biskop där.⁶

TITUS UPPGIFT

Paulus hade placerat Titus på Kreta för att han skulle representera och vidareföra det arbete som Paulus hade påbörjat.

- Titus skulle *insätta äldste* och han skulle göra det enligt "Paulus instruktioner" (1:5).
- Han skulle *predika* det som stämmer med den sunda läran.⁷

- Han skulle *förmana* och tillrättavisa människor i församlingarna och vara konkret och tydlig när han gjorde det.⁸
- Han skulle *påminna* dem om viktiga saker⁹ och vara en *förebild*.

Det var en hel del som återstod, enligt Paulus, och detta skulle Titus nu arbeta vidare med.¹⁰ Man skulle kunna tro att det var lätt att ta över efter aposteln Paulus, men Titus fick en svår uppgift, inte minst med tanke på situationen på Kreta.

Moralen på Kreta verkar ha varit allmänt låg vid denna tid. Paulus citerar i det första kapitlet ett nedlåtande omdöme om den kretiska kulturen av den grekiska diktaren Epimenides.¹¹ Paulus instämmer: "Det omdömet är sant" (1:13). Det hamnade så i den kristna kanon och kommer att läsas till tidens slut.

Är Paulus ensam om att uttrycka sig så?

Att den kretiska moralen var låg, även mot bakgrund av en tuff samtid, verkade vara allmänt känt i den grekisk-romerska världen vid denna tid.

Den grekiske historikern Polybios skriver i ett sammanhang där han funderar över vad som gör en god konstitution nödvändig att:

"... det är omöjligt att hitta vanor som råder i privatlivet som är mer genomsyrade av förräderi än de på Kreta och ingen politik mer ojämlig,"¹²

"... girighet och snålhet är så djupt rotad i kulturen på Kreta, att de är de enda människorna i världen som inte fäster något stigma vid någon typ av vinst."¹³

Den mer kände Cicero skriver också anmärkningsvärt kraftigt angående moralen på Kreta: "Moraliska principer/institutioner har gått så långt att de anser att landsvägsröveri är hedervärt."¹⁴

Paulus tar alltså utgångspunkt i något som var allmänt känt och som han troligen själv upplevt, men påpekar också tydligt i sitt brev till Titus, liksom i sina övriga brev, att det är just detta som evangeliet vill förändra. Därför behövs tillrättavisning och vägledning.¹⁵

FRÄLSNINGENS EVIGA FÖRANKRING

Redan brevets ingress visar oss en tydlig teologisk inriktning, som Paulus vill slå fast. Han pekar i sin utläggning och brevhälsning både framåt och bakåt och understryker frälsningens förankring i Gud, och även den framtid som frälsningen genom Jesus skapar för den som genom tron är förenad med honom. Paulus pekar bakåt till sin egen kallelse, men framför allt till det beslut i evigheten som för alltid ändrade världen: Guds beslut att utlova räddning och evigt liv.

Det är ett löfte som står i skarp kontrast till livsföringen hos människorna på Kreta,¹⁶ men för att ytterligare understryka hur säkert detta löfte verkligen är, påpekar Paulus att Gud inte kan ljuga.¹⁷ Frälsningens grund är något som inte kan påverkas utifrån. Den har stora konsekvenser. Paulus är utsänd för att visa att det beslut som fattats av evighet har implikationer för nuet, vilket leder honom till att predika och förmana. Guds beslut har också implikationer för framtiden – för det hopp som är förankrat i den framtid som Gud har öppnat genom Kristus. Detta eviga beslut är den bas som Paulus predikar och förmanar utifrån i brevet. Han återvänder även till denna tematik senare i brevets mer teologiska huvudavsnitt.¹⁸

"DEN SUNDA LÄRAN"

Ett huvudbegrepp i Titusbrevet är det nya uttrycket: "den sunda läran". Det förekommer inte annars i Nya testamentet, men i pastoralbrevens får det en framskjuten position (se t.ex. 1 Tim.) och det är denna lära som Paulus förmanar Titus att predika och undervisa i överensstämmelse med.¹⁹

Vad innebär uttrycket?

Det kan, för oss, vara näraliggande att tänka att denna "sunda lära" skulle stå för en evangelisk-luthersk lära, men Paulus skrev detta långt innan det fanns någon sådan läroöverbyggnad att luta sig mot, ungefär 1 500 år före Konkordieformelns nedtecknande.²⁰

Uttrycket "den sunda läran" innehållsbestäms inte tydligt i pastoralbrevens, men det är tydligt att vi måste förstå begreppet i ljuset av Paulus förkunnelse i övrigt och med den ansats som han inleder Titusbrevet med – Guds frälsning av nåd genom Kristus är förankrad i Guds eviga rådslut.

Vi har i vår tid ett sundhetsideal som genomtränger de flesta av livets områden. Det kan gälla sunda matvanor såväl som sunda aktiviteter, sunda värderingar osv. Nya testamentets grekiska grundtext har egentligen ordet *hygienisk*, i stället för *sund*. Paulus senare brev bär prägel av att han ser sin tjänst även ur ett medicinskt perspektiv och använder en medicinsk terminologi.

Just detta leder oss på spåret till en viktig sanning i Titusbrevet: den lära som Paulus predikar är hygienisk, det vill säga den bygger upp, ger växt och gör sund på samma sätt som det som är hygieniskt annars i livet bygger upp vår kropp, gör den sund och ger växt.

Paulus använder detta begrepp även när han avgränsar negativt. Mot allt det som är hygieniskt, sunt står kretensarnas osunda moral, Hymenos och Filetos predikan som sprider sig som kallbrand²¹ och de falska lärarnas ”sjuka lust” att strida om ord.²²

Sådant bygger inte upp Kristi kropp – det är inte sunt, utan destruktivt och nedbrytande och måste avlägnas och stoppas. Det är därför som Paulus genom Titusbrevet är så tydlig i sin markering mot främmande läror och all predikan som är osund och nedbrytande, ja falsk. Det är även därför som Paulus är så tydlig i sin förmaning till Titus att ”tysta munnen” på de falska lärarna, som visserligen kunde prata,²³ men som ”pratar på tomgång” – det händer liksom ingenting.²⁴ De förmedlade inte den sunda läran som skapar liv, bygger upp och ger växt.

DET NYA LIVET I GODA GÄRNINGAR

Den frälsning som har sin bakgrund i Guds eviga beslut och som Gud har genomfört i Kristus får konsekvenser för livet, ja den skapar ett *nytt liv*. Paulus återkommer ofta till denna ”före och efter situation” i sina brev, så också här i Titusbrevet.²⁵

Därför skriver aposteln till olika grupper i församlingen och till enskilda kristna och ber dem leva det liv som de har blivit kallade till. Det nya livet ska återspegla sig i vars och ens personliga karaktär och liv såväl i församlingen²⁶ som i samhället generellt²⁷ och detta är av avgörande vikt när Titus ska välja ut de män som ska vara ledare och insättas för att undervisa och med sina liv vara goda förebilder.²⁸

Detta är inte bara viktigt för församlingens bästa, utan också för människor som betraktar de kristna mer utifrån. En kristen är

kallad att leva så, att han/hon ”är en heder för Guds, vår Frälsares, lära” (2:10) och så, att ”Guds ord inte blir hånat” (2:5).

Paulus är väldigt noga med att och stryka under att detta nya liv, räddningen genom Kristus, inte har något med vår förtjänst att göra: ”Men när Gud, vår Frälsare, uppenbarade sin godhet och kärlek till oss människor frälste han oss, inte för rättfärdiga gärningar som vi hade gjort utan på grund av sin barmhärtighet. Han frälste oss genom ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande, som han rikligt utgöt över oss genom Jesus Kristus, vår Frälsare” (3:4–6).

Det nya livet är inte någon grund för räddningen. Hur skulle det kunna vara på det sättet när frälsningen redan har skett? Samtidigt går det genom brevet en klar och tydlig förmaning. Paulus driver tesen att goda gärningar är centrala för det nya livet som Gud skapar och skriver följande radikala formulering: ”Han har offrat sig för oss för att friköpa oss från all laglöshet och rena åt sig ett eget folk, som är uppfyllt av iver att göra goda gärningar” (2:14).

Och efter att ännu en gång tydligt ha skildrat frälsningen i Kristus och dess konsekvenser, återkommer Paulus till förmaningen med tanke på Titus situation: ”Detta är ett ord att lita på, och jag vill att du med kraft inskräper det, så att de som tror på Gud är noga med att göra goda gärningar. Sådant är gott och nyttigt för människorna” (3:8).

Paulus beskriver avsikten med de goda gärningarna och dessas plats och nödvändighet i en kristens liv. Den lära som är sund ger växt – påverkar livet – och det är också Guds önskan att räddningen genom Kristus ska få påverka våra liv, ge växt och komma till uttryck i goda gärningar.

FÖRMANINGSORDETS FUNKTION

Paulus betonar i Titusbrevet vikten av de goda gärningar som följer av frälsningen. Han förmanar till liv, växt och sundhet, inte för att försöka förtjäna den nåd som Gud redan gett genom Kristus, utan för att Gud vill det och för att ett sunt kristet liv, som tar sig uttryck i växt och goda gärningar, är gott för såväl medmänniskor i församlingen som medmänniskor i samhället generellt. Paulus är inte rädd för att vara mycket tydlig i sin förmaning, men det avgörande för honom är att frälsningen i Kristus hela tiden tjänar som förmaningens bakomliggande horisont. De förmanande avsnitten i brevet avslutas alltid med en teologisk motivering och förklaring och hela brevet startar med frälsningens verklighet.²⁹

Detta innebär att Paulus inte ”hamnar fel” i sina mycket konkreta förmaningsavsnitt. Utan att slå av på allvaret och förminska ansvaret för det nya livet, men samtidigt utan att hamna i en legalistisk position, där nåden kan förtjänas, förmanar Paulus till goda gärningar och visar de ideal som borde vara kännetecknande för kristna.

Förmaningsordet har ett funktionellt perspektiv. Det är inte tänkt att bryta ner och skrämja, utan det ska vägleda och ge växt på den grund som redan är lagd. Samtidigt som Paulus förmanar Titus, så visar han här genom sitt brev vad det i praktiken innebär att ”predika det som stämmer med den sunda läran” (2:1). Det får även konsekvenser för livet, det är detta som kristna människor är kallade till och som Gud vill. Det är den lära som får hälsa och växt som konsekvens, eftersom läran är hälsosam och sund och syftar till att förändra såväl enskilda kristna som församlingar.

AKTUALITET

Det är inte svårt att ge Luther rätt när han pekar på brevet aktualitet och viktiga innehåll. Titusbrevet ger oss verkligen aktuella och brännande viktiga perspektiv när det gäller våra kristna liv och vår förkunnelse.

För Paulus är det mycket svårt att tänka sig att tron skulle vara en privatsak och att den inte skulle påverka livets övriga områden. Tvärtom förmanar Paulus till ett vardagsliv som är präglad av växt och goda gärningar, något som Gud önskar för sina barn medan de lever på jorden. Titusbrevet ger oss viktiga ideal för vårt liv som kristna, men inte bara det, utan än viktigare är drivkraften och motiveringen bakom förmaningsordet. *Vi är redan* frälsta av nåd genom Jesus. *Han* har friköpt oss för att vi sedan ska göra goda gärningar, som blir en signal till dem som står utanför tron och församlingen och en hjälp för dem som blir föremål för gärningarna, både i församlingen och ute i samhället.³⁰

Paulus tydliga vägledning för sin medarbetare aktualiserar också viktiga och ständigt aktuella perspektiv för den som är kallad att predika Guds ord och för den som Herren har satt som ledare i sin församling i vår tid. Är vår förkunnelse och vägledning sund i den meningen att den bygger upp och ger växt? Bygger den på samma grund som Paulus angett genom brevet?

Hur hanterar vi det som är ohälsosamt och bryter ner runt omkring oss? Följer vi Paulus exempel och försöker begränsa det inflytande som falsk lära har eller är det snarare så att vi, i vår bekvämlighet, låter det osunda få påverka oss och kanske även bryta ner kristna gemenskaper?

Det avgörande är att frälsningen i Kristus hela tiden tjänar som förmaningens bakomliggande horisont.

Paulus betonar att förmaning och vägledning har avgörande betydelse för ett sunt kristet liv, men hur är det med förmaningsordet i vår tid? En sund lära får konsekvenser för livet och förkunnelsen *måste* få det, om den ska kallas sund. Paulus uppmanar till att förmana om och om igen – att inte vika från den sunda läran och att samtidigt applicera den på livet. Detta är en svår balansgång, därför att förmaningen måste ske i kärlek och på den rätta grunden. Vågar predikanter och kristna medmänniskor i allmänhet förmana, sticka ut, i dag eller har religionen blivit en privatsak även för oss?

Något vi behöver i vår tid är att gång på gång få höra det som är ”i överensstämmelse med den sunda läran”, både förstätt som proklamation av det som Jesus, en gång för alla, har gjort för att rädda oss, och som förmaning och vägledning till ett sunt kristenliv i goda gärningar.

Det är dessa två trådar som Paulus så mästerligt väver samman i brevet till Titus. Måtte de även få känneteckna kristen predikan och gemenskap i vår tid, till förnyelse, växt och sundhet!

Fredrik Smetana

Missionssekreterare, skolpastor, Vännäs

1. Martin Luther i sitt företal till Titusbrevet, 1522/1546 i: Martin Luther. (1968). *Luther's works* (vol. 29, J. Pelikan ed.). Saint Louis, MI: Concordia Publishing House
2. Apg. 15, Gal. 2:3
3. 2 Kor. 8:6, 16
4. Tit. 3:12
5. 2 Tim. 4:10
6. Se till exempel Eusebius och vidare referenser i: Eusebius of Caesaria. (1890). *The Church History of Eusebius*. I P. Schaff & H. Wace (Reds), A. C. McGiffert (Övers), Eusebius: *Church History, Life of Constantine the Great, and Oration in Praise of Constantine* (Vol 1, s 136). New York: Christian Literature Company.
7. Tit. 2:1, kap 3
8. Tit. 2:1, 6, 15
9. Tit. 3:1
10. Tit. 1:5
11. Paulus citerar för övrigt Epimenides i sitt tal på Areopagos (Apg. 17)
12. Histories 6.47. Polybius. (1889). *Histories* (ss 496f). Medford, MA: Macmillan.
13. Histories 6.46. Polybius. (1889). *Histories* (ss 496f). Medford, MA: Macmillan.
14. De Republica 3.9.15. Cicero, M. T. (1889). *Librorum de Re Publica Sex*. (C. F. W. Mueller, Red) (s 337). Medford, MA: Teubner.

15. Tit. 1:13
16. Tit. 1:12
17. Tit. 1:2; se även 2 Mos. 23:19, Hebr. 6:18
18. Tit. 2:11f., 3:4f.
19. Tit. 2:1
20. *Hade* Paulus ändå kunnat se den radikale augustinermunken Luther som under en andligt mörk medeltid kom att bli Guds kraftiga redskap, hade han nog skrattat gott vid sitt skrivbord, inte minst för att detta också vittnar om Guds suveränitet – att han utväljer det redskap som han i sin allmakt önskar. Just detta var ju något Paulus själv hade fått erfa i sitt liv och sin kallelse genom sin radikala omvändelse från karriär-farisé till Jesu apostel.
21. 2 Tim. 2:17
22. 1 Tim. 6:4
23. Tit. 1:10
24. Grundtextens ord indikerar just denna ”tomma” verkan av de falska lärarnas myckna prat.
25. Tex. 3:1ff
26. Tit. 2:2f
27. Tit. 3:1–2
28. Tit. 1:6f
29. Tit. 2:11f, 3:4f
30. Tit. 2:14